

บทที่ 1

โรงเรียนในประเทศไทย

โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ที่ทำหน้าที่หลักในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่เด็ก เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โรงเรียนจะทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็กได้ครบทุกสิ่งทุกอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้ เรายอมรับกันว่าการศึกษาคือการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ประสบการณ์ที่เด็กควรได้รับมิใช่มีอยู่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น ยังมีอยู่ในที่อื่นๆ ในชุมชนอีกมาก ชุมชนจึงมีส่วนให้ประสบการณ์ที่เป็นรากฐานทางขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเจตคติแก่เด็ก ดังนั้น โรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ตรงตามความต้องการของชุมชน และเหมาะสมกับสภาพทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งยังเป็นการถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตยที่ให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอีกด้วย โดยถือว่าโรงเรียนเป็นของประชาชนจัดดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน โรงเรียนจึงต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับชุมชน และทำประโยชน์ให้กับชุมชน ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยพัฒนากิจกรรมของโรงเรียนด้วย (ดิลก พัฒน์วิชัยโชติ, 2528 : 14)

1. ความหมายของโรงเรียน

“โรงเรียน” หมายถึง สถานศึกษา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 693)

โรงเรียน หมายถึง สถาบันทางการศึกษาที่ดั่งขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของสังคม กล่าวคือ ทำหน้าที่ให้การศึกษาเล่าเรียนแก่บุตรธิดาของประชาชนที่อยู่อาศัยในสังคมหรือชุมชนแห่งนั้นๆ เนื้อหาของวิชาความรู้ ที่โรงเรียนปลูกฝังให้แก่นักเรียนประกอบด้วย (มงคล ศรีไพรวรรณ, 2515 : 77-80)

1. ความรู้ทางด้านวิชาการ (Academic Knowledge) เป็นความรู้ที่จะช่วยเสริมสร้างสติปัญญาของนักเรียนให้เป็นคนรู้จักหาเหตุผล รู้จักสรุป (Generalization) เพื่อเสริมสร้างสติปัญญาให้เฉลียวฉลาด โดยการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ

2. ความรู้ทั่วไปที่จะช่วยสร้างเสริมให้เป็นพลเมืองดี (Moral Knowledge) ได้แก่ การให้การศึกษาอบรมในด้านจริยศึกษา ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของสังคม การปฏิบัติต่อกันในสังคมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

3. ความรู้ในทางอาชีพ (Vocational Knowledge) เพื่อฝึกฝนให้เกิดทักษะและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เพื่อจะยึดถือเป็นอาชีพต่อไปในอนาคต

วิญญู สาทร (2516 : 10) ให้ทัศนะเกี่ยวกับ “โรงเรียน” ว่า โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งในสังคม ทำหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่เยาวชน เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งให้มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคม โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาเน้นการศึกษา ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งในด้านวิชาการ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ตอบสนองความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ และรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม งานหลักของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย คือ การสอน การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ กิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนและบริการของโรงเรียน เพื่อสนองความสนใจ และความต้องการอันจำเป็นของนักเรียน ชุมชน หรือสังคมใกล้โรงเรียน และประเทศชาติ

วิจิตร วรุตบางกูร (2520 : 10) ให้ความหมายว่า โรงเรียน คือ “หน่วยของสังคม หน่วยหนึ่งที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายคน ซึ่งมีความต้องการและวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะใช้เป็นองค์การให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ” ซึ่งคล้ายกับที่ หวน พิณรุฬพันธ์ (2529 : 17) กล่าวว่า โรงเรียน คือ “สถานที่หรือหน่วยของสังคมที่ให้การฝึกฝนอบรมคนในหลายๆ ด้านแก่บุคคลในสังคม โรงเรียนมิได้เป็นสถานที่ให้ความรู้แก่บุคคลหรือใช้เป็นสถานที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นสถานที่ที่ให้การฝึกฝนอบรมคนทั้งด้านหนังสือ ด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการทำงาน การประกอบอาชีพ ความประพฤติดี ความสมบูรณ์ของร่างกาย และการสังคมอีกด้วย” (ภูวนาด คงแก้ว, 2539 : 19)

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525 : 27) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “โรงเรียนในฐานะเป็นสังคมใหญ่มีหน้าที่ให้ความรู้ส่งเสริมและพัฒนาสมาชิกที่ดีมีประสิทธิภาพให้กับสังคมได้ รับเงินสนับสนุนจากภาษีของราษฎรและได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองส่งกุลบุตรกุลธิดาเข้ามาหาความรู้ ดังนั้น ประชาชน ผู้ปกครองจึงควรมีสิทธิที่จะต้องทราบเข้าใจความเคลื่อนไหวทางการดำเนินงาน การจัดการศึกษาของโรงเรียนและให้ความร่วมมือสนับสนุนทั้งด้านกำลังเงิน กำลังกาย และกำลังปัญญา”

ใน Webster's New twentieth Century Dictionary of the English language. ได้ อธิบายความหมายของคำว่า “โรงเรียน” ไว้ว่า

“สถานที่ซึ่งบุคคลได้รับการศึกษาทางด้านศิลปะ วิทยาศาสตร์ ภาษา, หรือการ เรียนรู้แขนงอื่นๆ” (Webster, 1953 : 1523)

ดิวอี้ (John Dewey อ้างถึงใน ภิญญา สาร 2519 : 10-12) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ โรงเรียนว่า “โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่จะต้องจัดให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ ในปัจจุบันได้มิใช่มุ่งอนาคต และการจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์นั้นสภาพทางสังคมภายใน โรงเรียนต้องเหมือนกับสังคมภายนอกด้วย” ส่วนมอคแมน (Mochlman) ได้ให้ทัศนะว่า “โรงเรียนควรคำนึงถึงความแตกต่างแต่ละบุคคลและให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาบุคลิกภาพ ทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและศีลธรรม รวมทั้งการให้ความรู้ทางสังคมแก่เด็กมากที่สุด” นิคเคิลสัน และแฮนเสน (Nickelson Hansen) ได้กล่าวว่า “โรงเรียนเป็นสถานที่พัฒนาบุคคล แต่ละคนโดยเฉพาะด้านบริการ สุขภาพ ศีลธรรม โรงเรียนจะต้องถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม และประสบการณ์ต่างๆ ให้เด็กด้วย”

จากที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าโรงเรียนที่ดีนั้น ต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาของชุมชน การบริหารโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ จำเป็นที่จะต้องมีความ สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งถือเป็นภารกิจหนึ่งที่มีความสำคัญ ที่จะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานของโรงเรียน หากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองหรือ ชุมชนเป็นไปในทางที่ดีก็นับว่าโรงเรียนนั้นย่อมประสบความสำเร็จในการบริหารงาน

2. ระบบการศึกษาในประเทศไทย

วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญของการศึกษามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และวัดคงมีบทบาทนี้ เรื่อยมาจนสมัยรัตนโกสินทร์ วัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน และหมู่บ้านแทบทุกหมู่บ้านจะ มีวัดอย่างน้อยหนึ่งวัด บางหมู่บ้านอาจมีวัดหลายวัด ทั้งนี้ เป็นไปตามขนาดของหมู่บ้าน วัดทุกวัดย่อมมีเด็กที่เรียกว่า “ศิษย์วัด” คอยรับใช้พระสงฆ์อยู่จำนวนหนึ่ง

เด็กๆ ที่มีโอกาสได้เรียนหนังสือที่วัด คงจะเป็นบุตรข้าราชการ ขุนนางเป็นส่วนใหญ่ เด็กลูกชาวบ้าน ถ้าใครมีโอกาสได้เรียนก็นับว่าเป็นเด็กโชคดี สำหรับเด็กลูกชาวบ้านที่ยากจน ที่ไปอาศัยวัด หรือพ่อแม่เด็กให้เป็นทานแก่วัด แม้จะอยู่กับวัด ก็คงมีโอกาสดูเรียนน้อย คงต้องคอยรับใช้พระ ประกอบกับความจำเป็นที่จะต้องใช้วิชาหนังสือก็ไม่มีหรือมีน้อยมากด้วย

สถานที่เรียนของเด็กในวัดตามปกติคือ หอฉัน หรือระเบียบกุฎี ครั้งหนึ่งๆ พระสอนลูกศิษย์ได้ 4 - 5 คน แต่บางครั้งสูงถึง 15 คนก็มี การสอนหรือที่เรียกว่า "ต่อหนังสือ"

อุปกรณ์การเรียนในสมัยก่อนไม่มีอะไรมาก เพียงแต่มีกระดานชนวนสำหรับเขียนไม้บรรทัด และดินสอหินก็พอ อุปกรณ์ดังกล่าวสามารถทำขึ้นได้เองโดยไม่ต้องซื้อ หนังสือเรียนในชั้นต้นๆ ไม่มีอะไรจำเป็นมากนัก (ถึงจำเป็นก็หาได้ยาก เพราะสมัยก่อนเครื่องพิมพ์ยังไม่มี) ต่อเมื่อเรียนสูงขึ้นจึงมีความจำเป็นมากขึ้น แต่หนังสือสมัยก่อนต้องคัดลอกกันด้วยมือ ถึงมีขายก็ต้องแพงมาก เกินกว่าคนทั่วๆ ไปจะซื้อได้ หนังสือเรียนพอตกถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เท่าที่พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) สืบค้นได้มีอยู่ 5 เล่มคือ

1. ประถม ก กา
2. สุนทรพิพิธ
3. ประถมมาลา
4. ประถมจินตามณี เล่ม 1 (แต่งในสมัยพระนารายณ์)
5. ประถมจินตามณี เล่ม 2 (แต่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว)

(พระยาปริยัติธรรมธาดา และคนอื่นๆ, 2502 : 31)

จะเห็นว่า การเรียนหนังสือในวัด เรียนเกี่ยวกับการอ่านและเขียนหรือภาษามากกว่า ส่วนวิทยาศาสตร์ กฎหมาย หรือประวัติศาสตร์ยังไม่มี ซึ่งก็เป็นไปดังที่ลาธุแบร์ (2510 อ้างถึงใน วุฒิชัย มูลศิลป์, 2512 : 26) ได้กล่าวไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

การเรียนในวัดเท่าที่กล่าวมาเป็นเรื่องของเด็กชาย เด็กหญิง ที่จะมีโอกาสเรียนรู้หนังสือนั้นหายาก ด้วยจะไปเรียนกับพระในวัดปนกับเด็กชายไม่ได้ ประกอบกับความกลัวของบิดามารดาเด็กหญิงในเรื่องต่างๆ เมื่อบุตรของตนรู้หนังสือแล้ว จึงทำให้เด็กหญิงไม่ได้เรียนหนังสือนอกจากเจ้านายชั้นสูง และบุตรขุนนางผู้ใหญ่ส่วนมากเมื่อโตขึ้นหน่อยก็ช่วยบิดามารดาทำงานบ้าน ซึ่งเป็นการเรียนรู้อาชีพการเรือนไปในตัว เพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้านที่ดีต่อไป

การศึกษาของไทยสมัยโบราณ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการศึกษาที่ยังไม่มีระเบียบแบบแผน ไม่มีโรงเรียน ไม่มีหลักสูตร มีการศึกษาในวัด มีพระสงฆ์เป็นครู นักเรียนเป็นเด็กผู้ชายอายุตั้งแต่ 11 - 13 ขวบ การเรียนส่วนใหญ่ใช้แบบท่องจำตำราเรียน

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - 2453) ทรงปฏิรูปการศึกษาไทยเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2414 โดยให้รวม "โรงเรียน" ให้เป็นสถานที่สำหรับพระเทศนาและสอนวิชาการต่างๆ แก่พลเมืองในบรมมหาราชวัง ซึ่งจะเรียกโรงเรียนนี้ว่าเป็นโรงเรียนแห่งแรกของไทยก็พอจะเรียกได้ โรงเรียนนี้ร่วมกับโรงเรียนแห่งใหม่เป็นโรงเรียนแห่งแรกในสมัยนั้น ต่อมาได้เลิกโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งแรกในพระบรมมหาราชวัง ใช้หนังสือเรียนชุด 6 เล่ม ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) คือ

- มูลบทบรรพกิจ
- วาหนิต์นิกร
- ไวพจน์พิจารณ์
- พิศาลการ์ณฑ์

แทนหนังสือจินตามณี ตั้งแต่ พ.ศ. 2414

หลังจากนั้นรัชกาลที่ 5 ทรงสร้างโรงเรียนเพิ่มเติมอีก 4 แห่งและทรงสร้างโรงเรียนหลวงสำหรับประชาชนเป็นแห่งแรกที่วัดมหรณพาราม พ.ศ. 2421 และทรงวางระเบียบการสอบไล่สำหรับการศึกษาสามัญเป็นครั้งแรก

การศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และในปี พ.ศ. 2441 พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ได้ศึกษาและเขียนโครงการศึกษาสำหรับประเทศไทย ซึ่งได้รับพิจารณาโปรดเกล้าฯ ใช้เป็นแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทยในแผนการศึกษาดังกล่าวได้ แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. โรงเรียนหลวง ได้แก่ โรงเรียนของรัฐบาลหรือโรงเรียนที่ใช้เงินทางราชการทั้งหมดในการดำเนินการ อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของกรมศึกษาธิการ
2. โรงเรียนเฉลยศักดิ์ในบารุง คือโรงเรียนราษฎร์ที่รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นของเอกชนที่ใช้เงินเอกชนดำเนินการ ดำเนินการสอนตรงตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของทางราชการ
3. โรงเรียนเฉลยศักดิ์นอกบารุง คือโรงเรียนราษฎร์ที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของกรมศึกษาธิการ

ในปี พ.ศ. 2454 ได้แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. โรงเรียนรัฐบาล ได้แก่ โรงเรียนที่ใช้งบประมาณของกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ส่วนใหญ่ตั้งแต่ระดับมัธยมขึ้นไป

2. โรงเรียนประชาบาล ได้แก่ โรงเรียนที่ราษฎรและนายอำเภอในท้องถิ่นช่วยกันจัดตั้งขึ้น โดยใช้ภาษีอากรของท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่และได้รับเงินอุดหนุนจากกรมศึกษาธิการด้วย

3. โรงเรียนบุคคล คือ โรงเรียนราษฎรนั่นเอง

ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2453 ซึ่งต้นรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง "โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" นับเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งแรกในประเทศไทย โรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อเป็น "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459

ระบบโรงเรียนและระบบการศึกษาของไทย ได้วิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ในปี พ.ศ. 2464 ได้มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาออกบังคับให้เด็กที่อยู่ในอายุ 7 ปีบริบูรณ์ หรือย่างเข้าปีที่ 8 ทุกคนต้องอยู่ในโรงเรียน จนถึงอายุ 14 ปีบริบูรณ์ ย่างเข้า 15 ปี และไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน คงยกเว้นได้ถ้าหากจบประถมศึกษาก่อนอายุ 14 ปี หรือพิการ หรืออยู่ห่างโรงเรียนเกิน 3,200 เมตร ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งทีกล่าวมาแล้วไม่ต้องไปโรงเรียน นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้บังคับให้ราษฎรเสียเงินบำรุงการศึกษา เรียกว่า "เงินศึกษาพลี" ประมาณ 1 - 3 บาทแล้วแต่ท้องถิ่น โดยเก็บจากชายฉกรรจ์ทุกคน

การจัดการศึกษาของไทย ได้จัดทำแผนการศึกษาชาติ โดยเริ่มในปี พ.ศ. 2456, 2458, 2464, 2475, 2479, 2494, 2503, 2520, 2535 ตามลำดับ

การศึกษาของประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2489 - ปัจจุบัน)

หลังจากประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2491 แล้ว ในปี พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการของโครงการศึกษาขึ้น และมีโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี ตรงตามมติของยูเนสโกที่กรุงการาจี เมื่อปี พ.ศ. 2503 ในปี พ.ศ. 2494 กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแผนการศึกษาชาติใหม่ เป็นแผนการศึกษาฉบับแรกในของรัชกาลที่ 9 มีสาระสำคัญคือ ระดับประถมมี 4 ปี และระดับมัธยมศึกษามี 3 ปี โดยแบ่งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นสายวิชาสามัญศึกษา สายสามัญศึกษาและสายอาชีพศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลายเรียน 3 ปี นอกจากนั้นได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาชั้นอุดมศึกษาเพิ่มเติมขึ้นด้วย ในปี พ.ศ. 2497 ได้ยกฐานะของโรงเรียนฝึกหัดครู เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพทางการศึกษาของครูและได้ตั้งสถาบันการศึกษาผลิตครูปริญญาขึ้นโดยเฉพาะอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2502 จัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้น โดยให้ทำหน้าที่หลักคือ ร่างแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้นใหม่ โดยคำนึงถึงความต้องการของรัฐบาล และประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มาจนถึง พ.ศ. 2520 แต่บางส่วนยังคงใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 อยู่ จนถึงปีการศึกษา 2525 จึงจะเลิกได้หมด แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไปจากเดิมมาก ระดับการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็น 7 ชั้น แบ่งเป็น ประโยคประถมศึกษาดอนต้น 4 ชั้น และตอนปลาย 3 ชั้น ระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ชั้น ได้แก่ สายสามัญ และสายอาชีพ ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็นสายสามัญ 2 ชั้น และสายอาชีพ 3 ชั้น สำหรับระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาต่อจากมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการพิจารณาจุดบกพร่องในการจัดการศึกษาของชาติในด้านต่างๆ แล้วพบว่าจะต้องมีการปรับปรุงการศึกษาของชาติขึ้นใหม่ จึงได้มีการรวบรวมบุคคลหลายฝ่าย หลายอาชีพ ตั้งเป็น คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา และจะได้มีการปฏิรูปการศึกษาของชาติต่อไป ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2520 และในปัจจุบันใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2535

การศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นการ จัดโดยสถานศึกษา อาศัยระบบชั้นเรียนเป็นหลัก มีหลักสูตรกำหนดไว้ตามระดับและประเภท การศึกษา เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการศึกษาด้วยตนเองจาก แหล่งความรู้และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคลทั้งที่มีอยู่เอง และที่ มนุษย์ตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้หรือเป็นบริการของการเรียนรู้

การศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน แบ่งระดับการศึกษาเป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อน ประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

1. การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาความพร้อมของเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และ สังคม เพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไป

การจัดการศึกษาระดับนี้อาจจัดในรูปของชั้นเด็กเล็ก อนุบาลศึกษา หรือในรูป ของศูนย์พัฒนาเด็กประเภทต่างๆ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

2. การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษามุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้สามารถคงการอ่านออกเขียน และคำนวณได้

3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.1 การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีความสามารถในการประกอบการงานและอาชีพตามควรแก่วัย

3.2 การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาหรือเพื่อให้เพียงพอแก่การประกอบการงานและอาชีพที่ตนถนัดทั้งอาชีพอิสระและรับจ้าง รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการประกอบการงานและอาชีพและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข

4. การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาลงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น 3 ระดับ คือการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี การศึกษาระดับปริญญาตรี และการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี

4.1 การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพในระดับกลาง รวมทั้งมีความสามารถในการริเริ่มประกอบการ

4.2 การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่างๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การริเริ่มการพัฒนาทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ การสร้างสรรค์และเผยแพร่ความรู้ การริเริ่มการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลก

4.3 การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี เป็นการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะทางให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้า วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ การประยุกต์ใช้

วิทยาการสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยเพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย

การจัดการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน อาจจัดเป็นการศึกษาประเภทต่างๆ ได้ตามความเหมาะสมและตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน และประเทศ เช่น การฝึกหัดครู การศึกษาวิชาชีพ การศึกษาวิชาชีพพิเศษ การศึกษาวิชาชีพเฉพาะกิจหรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม การศึกษาพิเศษ และการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนา เป็นต้น

การจัดการศึกษาประเภทต่างๆ เหล่านี้ ไม่เพียงแต่จัดตามความเหมาะสม หรือเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังคงคำนึงถึงการให้บุคคลได้พัฒนาทั้งในด้านคุณธรรม ความรู้ความสามารถและทักษะอย่างสมดุลควบคู่กันไปด้วย

1. การฝึกหัดครู เป็นการศึกษาที่มุ่งฝึกหัดและพัฒนาผู้ที่ประกอบอาชีพครูและครูประจำการให้มีคุณธรรม ความรู้ความสามารถและทักษะในการสอนและการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้มีจิตสำนึกของความเป็นครู มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านความประพฤติการดำรงชีวิต ตลอดจนการรักษาภาษาและวัฒนธรรมของชาติ มีความใฝ่รู้มุ่งพัฒนาตนเองและการสอนอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์ และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศ

2. การศึกษาวิชาชีพ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการประกอบอาชีพอิสระและรับจ้าง รวมทั้งสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

การจัดการศึกษาวิชาชีพ อาจจัดในรูปแบบต่างๆ ทั้งประเภทในโรงเรียน หรือนอกโรงเรียน การจัดการศึกษาวิชาชีพในระบบโรงเรียน เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับแต่ละระดับของการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาวิชาชีพนอกโรงเรียนเป็นการอบรมวิชาชีพเฉพาะด้านในระยะสั้นสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม

3. การศึกษาวิชาชีพพิเศษ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดหรือพัฒนาทักษะวิชาชีพบางด้านที่ต้องการให้มีความชำนาญเป็นพิเศษตั้งแต่เยาว์วัยและต้องฝึกฝนเป็นระยะเวลานาน มีนาฏศิลป์ ดนตรี กีฬา เป็นต้น การจัดการศึกษาอาจจัดตั้งเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดในหลักสูตรปกติ

4. การศึกษาวิชาชีพเฉพาะกิจ หรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะวิชาชีพตามความต้องการของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งจัดให้เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งไม่อาจดำเนินการได้โดยสถาบันการศึกษาปกติ ในการจัดการศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับนโยบายศึกษาของรัฐด้วย

5. การศึกษาพิเศษ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ได้เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจและความสามารถ และเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือมีปัญญาเลิศได้พัฒนาความถนัดและอัจฉริยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาพิเศษนี้อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดสถานศึกษาปกติตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

6. การศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนา เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเสริมให้ ภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนามีความเป็นผู้นำด้านปัญญา จิตใจ และศีลธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี และมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่คนในสังคม ตลอดจนเป็นผู้นำหรือมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเสริมสร้างวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม

สรุปแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังนี้

1. ระบบการศึกษายังคงเหมือนกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 คือ 6 : 3 : 3
2. ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยมากขึ้น โดยเน้นให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปีก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา

3. ยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชนถึงระดับมัธยมศึกษา

4. การจัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชน

5. การปฏิรูปการฝึกหัดครู และพัฒนาครูประจำการ

6. การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาถึงท้องถิ่นและสถานศึกษา

7. การส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีความเป็นอิสระ

8. การให้เอกชนและท้องถิ่นมีบทบาทในการระดมทุนและสรรพกำลังในการจัดการศึกษา

9. ส่งเสริมการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนา

จากการเปลี่ยนแปลงของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จะพบว่ามีความแตกต่างและความเหมือนกันของทั้ง 2 ซึ่งพอสรุป เปรียบเทียบให้เห็นเด่นชัดได้ดังนี้

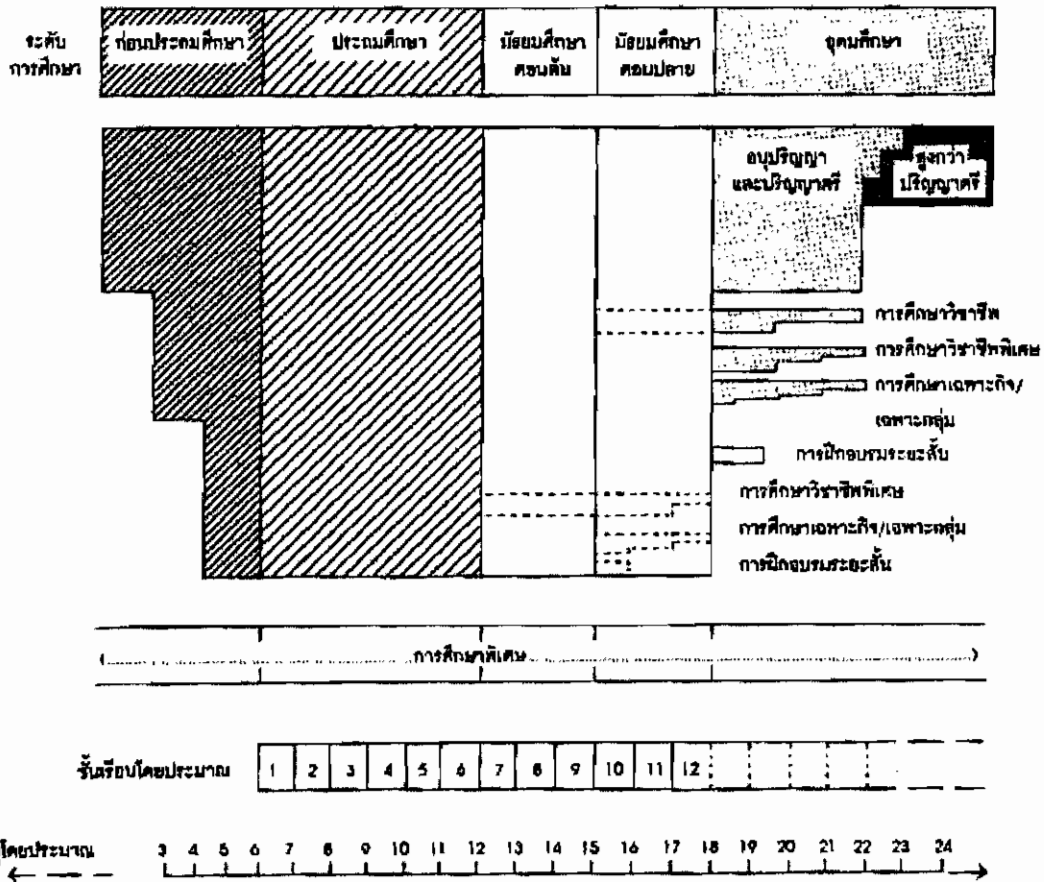
**เปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือนของ
แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 กับ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535**

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520	แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535
1. ระบบการศึกษาเป็นระบบ 6 : 3 : 3	1. ระบบการศึกษาเป็นระบบ 6 : 3 : 3
2. รัฐสนับสนุนให้ท้องถิ่นและเอกชนจัดการศึกษา ปทุมวัยให้มากที่สุด โดยรัฐจัดทำเพียงเป็น ตัวอย่างและเพื่อการค้นคว้าวิจัยเท่านั้น	2. ให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรง ทั้งของรัฐและ ท้องถิ่นจัดบริการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็ก อย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา
3. กล่าวเฉพาะให้คนไทยสามารถใช้ภาษาไทยได้ เป็นอย่างดีในการติดต่อทำความเข้าใจกัน	3. กล่าวเน้นให้คนไทยมีความสามารถในการใช้ ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง เพื่อการสื่อสารและ เน้นให้คนไทยได้เรียนภาษาต่างประเทศ เพื่อ การศึกษา ค้นคว้า การติดต่อสื่อสาร และอื่นๆ
4. ไม่ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษา เพื่อเอื้อต่อ นักเรียนผู้มีปัญหาเลิศ	4. เน้นและสนับสนุนให้จัดการศึกษา เพื่อเอื้อต่อ นักเรียนผู้มีปัญหาเลิศ ได้พัฒนาอัจฉริยภาพ ของตน
5. ไม่ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช บุคลากรทางศาสนา	5. เน้นและส่งเสริมการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนา
6. รัฐเป็นผู้จัดการฝึกหัดครูทุกระดับ	6. ส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้น ซึ่งโอกาสต่อไปเอกชนอาจสามารถจัดการฝึก หัดครูได้
7. กล่าวกว้างๆ ให้มีสถาบันวิชาชีพทางการศึกษา แต่ไม่ได้กล่าวถึงใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู	7. เน้นให้มีการพัฒนาองค์กรวิชาชีพครูให้เข้มแข็ง และให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูที่มี กฎหมายรองรับ
8. กล่าวกว้างๆ เรื่องการนำเทคโนโลยีการศึกษา มาใช้ในการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น	8. เน้นการจัดเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี การสื่อสารสารสนเทศ และสื่อมวลชนทุกประเภท ในการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน
9. กล่าวกว้างๆ เกี่ยวกับการกระจายอำนาจการ บริหารการศึกษา	9. เน้นชัดเจนให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร การศึกษาไปถึงจังหวัดและสถานศึกษา โดยให้ มีคณะกรรมการการศึกษาในระดับจังหวัด ซึ่ง ประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรของรัฐ องค์กร เอกชน องค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนจัดการ ศึกษาของจังหวัด
10. กล่าวถึงการศึกษาออกโรงเรียน มุ่งให้รู้จักแก้ ปัญหาฝึกอาชีพ ตามความต้องการและความ สนใจ	10. เน้นแนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งใน ระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

(ไฉ่ ตั้งจิตสมคิด, 2539 : 168)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535

แผนภูมิการจัดการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน

สรุป

แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นแม่บทหลักหรือแผนงานหลัก ในการจัดการศึกษาแห่งชาติ โดยทั่วไปประกอบด้วย ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา นโยบายการศึกษา ระบบการศึกษา แนวปฏิบัติงาน และเกณฑ์อายุมาตรฐานของนักเรียนแต่ละระดับ ประเทศไทยมีการประกาศแผนการศึกษาเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ โครงการศึกษา พ.ศ. 2441 จนถึงปัจจุบัน คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รวมทั้งสิ้น 13 ฉบับ แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับหนึ่งๆ จะเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละสมัย เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป แผนการศึกษาย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย (วิไล ดั่งจิตสมคิด, 2539 : 123-169)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2549 : ฉบับสรุป

สภาพสังคมไทยปัจจุบัน

สังคมไทยมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ในช่วงห้าทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในเชิงของความยั่งยืน เรายังขาดภาวะสมดุล ยังมีปัญหาสำคัญที่จะต้องดูแลแก้ไข บางเรื่องก็อยู่ในขั้นวิกฤติ อันมีเหตุทั้งที่เกิดจากสภาพภายในสังคมเราเอง และจากการคล้อยตามกระแสการวิวัฒน์ของโลก ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาใหญ่ๆ ที่ควรมีการทบทวน เพื่อให้เกิดความตระหนักร่วมกัน มีภาวะการณ์โดยย่อ ดังนี้

ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจทำให้อัตราการว่างงานสูงขึ้น มีปัญหาทางสังคมอื่นๆ ตามมา เช่น ความยากจน ยาเสพติด อาชญากรรม ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น

ระเบียบใหม่ของโลกทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ ได้สร้างความรุนแรงในการแข่งขันขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็งให้กับประเทศ เพื่อความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทัน ไม่ให้ตกอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง นำไปสู่ความขัดแย้งในสังคมมากยิ่งขึ้น

มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน

การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาขาดอิสระ และความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชน สถาบันทางสังคม

สังคมตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คนส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการกลั่นกรองคัดสรรทางวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ศิลปะไทยที่ทรงคุณค่าถูกละเลย

สถาบันศาสนาซึ่งเคยเป็นพลังสำคัญและเป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกอบรมของกุลบุตร กุลธิดาของศาสนิกชน ได้รับการยอมรับในฐานะที่พึ่งทางใจน้อยลง การดำเนินกิจกรรมทางศาสนายังคงเน้นพิธีกรรมมากกว่าการเน้นด้านหลักธรรม

ทิศทางใหม่

การพัฒนาสังคมไทยโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมุ่งไปที่อัตราการเติบโตแต่เพียงอย่างเดียว บนฐานโครงสร้างทางสังคมที่อ่อนแอ ไม่เป็นธรรม และต้อง

พืงพืงต่างประเทศเป็นหลัก ได้แสดงผลให้ประจักษ์ชัดเจนแล้วว่าเป็นทิศทางที่ผิดพลาด จำเป็นต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนายุทธศาสตร์ และแนวนโยบายกันใหม่ภายใต้กรอบทิศทางที่ให้ความสำคัญอย่างทัดเทียมกัน ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ และทุนธรรมชาติ โดยยึดมั่นในวัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบไทยที่มีศาสนธรรมเป็นหลักประจำใจ ให้คงเอกลักษณ์มั่นคงไว้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ของสังคมโลก

สังคมทุกวันนี้และในอนาคตเป็นสังคมฐานความรู้ที่การเรียนรู้ ความรู้ และนวัตกรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและสร้างสภาพการณ์เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนส่วนใหญ่ในประเทศ โดยยึดหลักการให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด และตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับตนเองและชุมชนท้องถิ่น การสนับสนุนให้สังคมทุกส่วนและทุกระดับได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จ ในการปฏิบัติเช่นนี้จะทำให้เกิดพลังชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง อันจะเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืนตลอดไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 81 อาทิ ให้รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ

จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้เป็นกฎหมายแม่บท เชื่อมต่อกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นฐานหลักในนโยบายแห่งรัฐด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของประเทศ และเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 33 ได้บัญญัติให้มีการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจะเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “แผนการศึกษาแห่งชาติ” เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตามมาตรา 34 รวมทั้งใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการในระดับ

เขตพื้นที่การศึกษาและในระดับสถานศึกษาเพื่อให้มีการพัฒนาทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศต่อไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 (2) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการเพื่อจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาหลัก กรอบแนวคิด และเจตนารมณ์ ดังนี้

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตามแนวพระราชดำรัสองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย”

ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา

เพื่อให้คนไทยมีความสุข พึ่งตนเอง และก้าวทันโลก โดยยังรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้ สามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่า เหมาะสม มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี มีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณภาพและความซื่อสัตย์สุจริต

1. เป็นแผนบูรณาการแบบองค์รวม

กระบวนการในการบูรณาการของชีวิตเป็นองค์รวมของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ อย่างมีสมดุล พึ่งพาอาศัย ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยครอบคลุมเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญที่สุด

2. พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. พัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ

สังคมคุณภาพ ที่มีความเที่ยงธรรม มั่นคง โปร่งใส ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ สมบูรณ์ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ ที่ทุกคนและทุกส่วนในสังคมมีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ และสังคมแห่งความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน เป็นสังคมที่มุ่งพัฒนาฟื้นฟูสืบสาน และธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย

ระบบโรงเรียน (School system)

โดยสรุปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาเปลี่ยนไปตามกระบวนการสังคม ชุมชน ความต้องการของเด็ก และการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงขอกกล่าวถึงวิวัฒนาการของระบบโรงเรียนตามลำดับดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ระบบโรงเรียนที่ถือเอาความรู้เป็นใหญ่ รากฐานสำคัญของโรงเรียนแบบนี้ถือเอาความรู้ มุ่งฝึกสมองของคนเป็นส่วนใหญ่ ไม่คำนึงถึงผู้เรียนหรือความเป็นอยู่ของผู้เรียนเลย วิธีสอนใช้วิธียัดทะนาน ครูบังคับให้เรียน ถือครูเป็นใหญ่ ไม่ฟังความคิดเห็นของนักเรียน ความมุ่งหมายของโรงเรียนแบบนี้มุ่งถึงความรู้ทางเนื้อหาวิชาเป็นส่วนใหญ่ ไม่มุ่งถึงความเจริญงอกงามอื่นๆ กระสวนเกี่ยวกับหลักสูตรยัดและจัดวิชาออกเป็นวิธง่าย ๆ และแยกกันอย่างเด็ดขาดตายตัวไม่คำนึงถึงความสนใจ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาด ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ไม่ได้นำแหล่งวิชาการใช้ในการสอนเด็ก เทคนิคในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงไม่มีวิชาการใดๆ

ระยะที่ 2 ระบบโรงเรียนแบบพัฒนาการ โรงเรียนประเภทนี้ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน วิธีสอนพยายามให้ผู้เรียนมีอิสระเต็มที่ในการเรียน เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ถือความต้องการของเด็กเป็นสำคัญ ความมุ่งหมายทั่วไปในการศึกษาเพื่อต้องการให้เด็กเจริญงอกงามในทุก ๆ ทาง ให้ผู้เรียนได้แสดงออกเต็มความสามารถ การจัดหลักสูตรยึดความสนใจของผู้เรียน จัดการสอนเป็นรูปประสบการณ์ มีการแบ่งวิชาเป็นประเภทใหญ่ๆ ความสัมพันธ์กับชุมชนใช้แหล่งวิชาโดยบังเอิญเมื่อมีเรื่องราวเกี่ยวข้อง วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในเอกสารการพิมพ์โสตทัศนอุปกรณ์ สสำรวจวิทยากร การสัมมนา การศึกษานอกสถานที่ระยะยาวและการอยู่ค่ายพักแรม วินัยภายในโรงเรียน ใช้วิธีการประชาธิปไตย

ระยะที่ 3 ระบบโรงเรียนที่ถือชุมชนเป็นศูนย์กลาง ยึดรากฐานโดยถือความเป็นอยู่ในชุมชน วิธีสอนใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา เด็กเรียนโดยการกระทำ หาทางแก้ปัญหาชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างแท้จริงถือความต้องการของเด็กและชุมชน การสอนในโรงเรียนจึงมีวิธีการใช้แหล่งวิชาจากชุมชน มีการสำรวจชุมชน เพื่อนำความต้องการของชุมชนมาดัดแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะของความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ความมุ่งหมายสำคัญจึงมุ่งอยู่ที่การพัฒนาชุมชน ยกกระดับความเป็นอยู่ของทุกๆ ด้านให้ดีขึ้นทั้งในทางการศึกษา อนามัย สวัสดิภาพของสังคม เศรษฐกิจ สันทนาการ การเกษตร

การหัดถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน รวมทั้งการเรียนตกแต่งบ้านเรือนด้วย ผู้เรียนจึงได้เรียนโดยการกระทำจริง ๆ หลักสูตรจึงยึดหยุ่นได้ เพื่อที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกิจกรรมหลาย ๆ ทาง โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยโรงเรียนใช้วิธีการสอน 2 ทาง คือ นำโรงเรียนออกไปสู่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน นี่ก็คือการนำแหล่งวิชาทั้งวิทยาการและประสบการณ์ในการทำงานต่าง ๆ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์

วิธีเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นอกจากวิธีที่กล่าวมาแล้วในการเรียนแบบที่ 2 คือการใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อทัศนอุปกรณ์ การสัมภาษณ์ การศึกษานอกสถานที่ การสำรวจ การศึกษานอกสถานที่ในระยะยาว และการอยู่ค่ายพักแรม แล้วยังใช้วิธีนำประสบการณ์ในการทำงานและใช้โครงการบริการต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์อีกด้วย การจัดการและการบริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากที่สุด และใช้วิธีการประชาธิปไตย (อัจนรา โพธิยานนท์, 2539 : 193-194)

ระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ในหมวดที่ 3 ดังนี้

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้

ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนนอกระบบ ตามอรรถาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา 16 การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา

การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอรรถาศัยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 17 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหกวันแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

(1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

(3) ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

มาตรา 19 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบัน วิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับศึกษาระดับอุดมศึกษา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 20 การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับ สถานประกอบการ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 21 กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ อาจจัดการ ศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการและความชำนาญของหน่วยงานนั้นได้ โดยคำนึงถึง นโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ กำหนดในกฎกระทรวง

แนวการจัดการศึกษาดาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ ในหมวดที่ 4 ดังนี้

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และ พัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการ ศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณา- การ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ สังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่าง ถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวาระหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรค
หนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึง
ประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคล
ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตาม
ความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและ
ศักยภาพ

สารของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล
ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และ
วรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการวิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้า
วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบ
การ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน
ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จัก
เลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ
ความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา
ระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวม
ทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ
การศึกษา

บรรณานุกรม

พระยาปริยัติธรรมธาดา และพระยาตรีสุนทรโวหาร. โบราณศึกษาและวิธีสอนหนังสือไทย.
กรุงเทพฯ : โรงเรียนการช่างวุฒศึกษา (แผนกการพิมพ์), 2502.
วุฒิชัย มูลศิลป์. นโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปรินต์งานพิมพ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา,
2512.